

نیشابورون سرو لایت بخشنین لهجه سی- لهجه ترکی بخش سرو لایت نیشابور

سر و لایت 120 پارچا آبادیله نیشابورون ان بؤیوک بخشیدیر. چکنه آدلی مرکزیله. اهالیسی تورک دورلر. اسفر این شهرستانیین بام صفي آباد بخشی هابله تربت حیدریه ده جلگه رخ اهالیسی بو اوژه لیکده دانیشیر لار.

1- نون غونه ايشله کدیر (چوخ ضعیف صورتده).

2- صایتلر آذربایجان کیمی 9 دور.

3- او (U)، اپ (A)، او (Ü) صایتلر له باشلانان سوزلر (ي) حرفیله باشلانیر.

بیل / ابل - بیلیک / ایلیک

بیلان

- بیوز / اوز

بیوج / اوچ - بیلوز / اولدوز

4- (ب) کلمه نین اوّلیندە اسکی حالتیندە فالیئر:
بار / اوّار - بئر / وئر - بوُلدو / اوُلدو

5- مصدر شکیل چیسی بالئیز (ماخ) دیر.

سر و لایت لو غلتريندن اورنكلر:

توک / توک - سومه ک / سوموک
منئین / بنین - کاتا / بؤیوک
بیلیک / ایلیک - بیوواً / بایا، آتا
زاماراق / گوبه لک - بیلان / ایلان
دوُلاق / دوُلاق - بیل / ابل
توتون / توستو - بیت / ایت
ھول / پاش، شنه - بیوج / اوچ
زیغ / انگ - بیوز / اوز
دیشاتی / لٹه - بیوزوم / اوزووم
قولاق / قولاق - دنجه / مرجیك
چنه / چانا، چنه - نوختیء / نوخد
سیبیل / بیغ - سوخارکو / سیب خاکی، بیر آلما
گۇوه ک / گوبک - انتماخ / آپارماق
قولاما / بیله رزیک - تئیغر / فونوق
قیچ / قیچ - بوُغز / بوغاز
دور / دیز - کچک / کنچی
دالباش / چىگىن - داش / انشیك
بیرماق / بارماق - اوُغلاق / چېپش
بوغون / بوغوم، مفصل - اشیك / قاپچے
بورون / بورون - چىمچىق / سئرچە
ممە ک / امجە ک - سورچاک / ناغیل، قیصە
پاشنا / دابان - اتنى / آنا
تۇبىق / تۇپىق - قۇمۇز / يۇموروق
بۇرە ک / اورە ک - اوز / بیوز (ساي)
آغ باغىئىر / آغ جىئىر - کاكا / قارداش
قاراباگىئىر / قارا جىئىر - بىدىش / قاب قاشىق
روُدە / باغىئى ساق - چۈپىت / اوشاق اسگىس
قوشدولو / پىلوُر رىشته سى پېشىك / پېشىك

قوز لاماق / دوْغماق - اوْت / اوْت
کوش / باشماق، کفش - يۇمورتا / يۇمورتا
دووْه / دوه - قار / قار
باش / باش - ياغىش / ياغىش
گۈز / گۈز - بولوت / بولوت
قاش / قاش - چۈرە يُ / چۈرەك
دووْداق / دوْداق - گۈنگىس / كوكس
دېل / دېل - آلل / آلين
دېش / دېش - هرده / تېه
ال / ال - كولته / بورك
آياق / آياق - قېز / قېز
قارىن / قارىن - اوْغانلۇن / اوْغانلۇن
قوڭ / قوڭ - دېرسك / دېرسك
بود / بود - كورەك / كورەك
بېنل / بېنل - بۇگور / بۇغور
دېرىناتق / دېرىناتق - بۇيون / بۇيون
كىلىپاڭ / كىرىپاڭ - دوش / دوش
قوڭلۇق / قوڭلۇق - قوجاق / قوجاق
درىي / درىي - ات / ات
پاڭ / پاڭ - اوزۇم / اوزۇم
داش / داش - چۈل / چۈل

posted by 12:00 PM

Saturday, June 07, 2003

سېزوار شەھەستانىنىن جوين جغتا بخشىنىن دىلى-زبان ترکى بخش جوين جغتاي شەھەستان سېزوار

جوين جغتا بخشى سېزوارىن بۇيۇك بخش لرىنىن بىرىدىر. حدود 70-80 پارچا آبادى ايلە اوچ عىمە شەھەر بۇ بخشى تشكىل اندىر.
(شەھەرلەر: جغتا، سلطان آباد، حكم آباد). بورانىن دىلى دىئمك اوْلار بىنور دىلىنىن بودا غىندا ئىدىر. اوْداكى ئۆزە لىكىلار، چۇخو بورادا دا
واردىر.

1. اى (I) صايىتى بورادا كلمە نىن اوْرتاسىندا چوخ او (U) يا او (O) اوّلور:
آچوق / آچىق - قاتۇق / قاتىق - آغۇر / آغىر

2. او (U) و او (O) صايىتى بىر بىر لرىنىن يېرىنە اوّتۇرۇر:
قولاق / قولاق

جوين جغتا لوغۇتلۇرىنىن اۇرنىكلەر

تىك / توڭ، تىك (مك) - چىرە يُ / چۈرك
درىييء / درىي - قاتۇق / قاتىق
اىز / اوز - آلمە / آلما
آل / آلين - بوقىئى / بوغدا
گىز / گۈز - آرىپە / آرىپا
بۇزۇن / بورون - سارىيء / سارىء
آغز / آغىز - چونچۇق / سئرچە
دېداق / دووْداق - آياق / آياق
بۈك / بىاناق - سو / سو
بۈزۈن / بۇيون - تۇرپاڭ / تۇرپاڭ

بئرماق / بارماق - يېنل / يېنل
دئرناق / دېرناق - آيى / آيى
گڭنس / كۆس - گڭجه / گڭجه
قارن / قارىئن - داغ / داغ
سېئمە يى / سوموك - داش / داش
ايرە يى / اورەك - اوت / اوت
كىينىز / گوندوز - قارا / قارا
بۇخارىء / بۇخارىء - دىل / دىل
اشاقىء / اشاغىء - دىش / دىش
هرده / تېھ - ساققال / ساققال
دمەن / دمير - قولل / قولل
ائشىك قابىي / قابىي - ديز / ديز
ات / ات - قوممنز / يوموروق
ال / ال - قۇررىي / قورو
قان / قان - قوشىشىء / قوشىشىء
گلنە / بىزۋۇ - بىزۋۇخ / تلس، عجلە انت
آغوز / آغىز - بىتە اشە / دىسکىنەك
آچوق / آچقە - هوچچە / يىسقىرىي
بىء / وئىر - قوئىيوق / غلىظە
قىززىي / ايسىتى - رو / شول، رققى
قارانقىء / قارانلىق - سىئرچك / ناغىل
ايىشنى / ايشىق - قولاق / قولاق
ايىككىء / ايكى - اوغلالق / چىپش
ايز / بىز - ايجىء / اوج
هەئل / ياش، شەنە -

گئتمک فعلینین جغتاجا صرفی:

كۆچمیش - نقلی کۆچمیش

- ١- گنټنوم / گنڌيئم - گنڌنپ تنه هم / گنڌيمش
 - ٢- گنٽتي / گنٽين - گنڌنپ تري / گنڌيمشين
 - ٣- گنٽتيء / گنٽي - گنڌنپ تيء / گنڌيدير
 - ٤- گنٽتيگ / گنڌيگ - گنڌنپ تريگ / گنڌيمشيك
 - ٥- گنٽيس / گنڌيئيز - گنڌنپ تريس / گنڌيمشينيز
 - ٦- گنٽدنلن / گنڌيدار - گنڌنپ تندن / گنڌيدار

ایستیمپاری کئچمیش - گله جک

- ۱- گندپتیر دوم / گندر دیم - گندره رم / گنده رم
 - ۲- گندپتیر دی / گندر دین - گندره ی / گنده رسن
 - ۳- گندپتیر دیه / گندر دی - گندیه / گنده ر
 - ۴- گندپتیر دیگ / گندر دیک - گندریگ / گنده ریک
 - ۵- گندپتیر دیس / گندر دینیز - گندریس / گنده رسینیز
 - ۶- گندپت نرلاند / گندر دیلار - گنده للند / گنده رلار

ایلیز امی کۆچمیش

1- گئتمیش اوْلم / گئتمیش اوْلام

- 2- گەنتمىش اوڭىي / گەنتمىش اوڭىسان
- 3- گەنتمىش اوڭىر / گەنتمىش اوڭىلا
- 4- گەنتمىش اوڭىڭ / گەنتمىش اوڭىلاق
- 5- گەنتمىش اوڭىس / گەنتمىش اوڭىسىنىڭ
- 6- گەنتمىش اوڭىلله / گەنتمىش اوڭىلار

سېزوارىن 50 كىلومەترلىكىنде اوڭان حكم آبادان اۇرنكلەر

قىل / قىل - گەلدىد / گەلپىنierz
 كىرەك / كورەك / گەلدىلەند / گەلدىلەر
 دىز / دىز - گەيردئ / گۈرددوم
 ھىليك / اپلىك - گەيردى / گۈرددون
 سىمە يى / سوموك گەيردىء / گۈرددو
 گەلئىم / گەلدىم - گەيردىم / گۈرددوڭ
 گەلدى / گەلدى - گەيردىد / گۈرددۈز
 گەلدىء / گەلدى - گەيردىلەند / گۈرددۈلەر
 گەلدىم / گەلدىك

posted by 6:05 PM
Thursday, June 05, 2003

جنورد گۈنئىيىنده گريوان شەھرىنин دىلى اوزه لىيكلارى- خصوصىيات لهجه ترکى شەھر گريوان در جنوب بىنورد.

- 1- نون غونه واردىر.
- 2- كلمه نين اوڭىنده (ب) حرفى اسگىي شكايىنده قالىئر.
 بار / وۇار - بئر / وۇئر
- 3- مصدر شكىچىسى (ماق) دىئر.
 پەماق / يىنمك - ائرناماق / آپارماق
- 4- او (Ö)، او(ئى)، اي (I)، صايىتارى يۇخدور. اي (I) صايىتى اي (i) و ائ (e) آراسى دىئىيلir.
- 5- كلمه نين سۇونداكىي (ا) اوڭور:
 آله / آلا - آته / آتا
- 6- كلمه نين اورتاسىندا و سۇوندا گلن (د) (يى) اوڭور
 آيام / آدام
- 7- هىردىن صامىيىتلەر دال قاباق گلىئر:
 سئرفە / سوئرفە - قوشنىء / قوشۇ:
- 8- كلمه نين سۇونداكىي (ك) و (گ)، (يى) اوڭور:
 دىرسە يى / دىرسەك
- 9- كلمه نين اورتاسى گاھاً بعضىي حرفلەر قوشما گلىئر:
 قۇرۇزىء / قوزو - قىرىيە / فارىي - تاممان / تومان

10- سوئندا گلن قاپالى صايىتلر (يە) (e) اوڭور:
فورزىيە / قوزو - دلىيە / دلى

11- آذربايجاندا (d) لە باشلانان بىر چۈخ سۈز (ت) ايلە باشلىرى:
تۇرماق / دورماق

گريوان لوغاتلىيندەن اۇرنىكلەر:

اىزىتماق / آپارماق - اىز / اوز
سەنگىز / سېيغىز - قۇۋاڭ / قابىق
دىبال / دوووار - گىننەز / گۈندۈز
اىز / بۇز - شو / بو
سانىيە / دانا - تۈڭ / تۈپۈق
ھەل / ياش، شەنە - لوئىھ / يوققۇش اوزىبۇخارى
ائرماق / ھۆرمك - لايى / بولانىق، لىل
قوش / سىرچە - توتون / هىس
چايى / قۇپۇر (چاه) - وئرماق / وورماق
كىشىر / بىرکەكۈر - قارپاچ / يارى يۇمۇر بىر نۇر / تىكان
داغ دوووارىيە / داغ كىچىسى - كىل / كۈل
كىيە / اىكىي

گريوان فوڭلۇروندان اۇرنىكلەر:

□ار عىيت لىننگ ايشلە، بى لىننگ دېشلە.
رەعىت كىيمى ايشلە، بى كىيمى دېشلە.

2- داغ دوووارىيە گولە دىيىيە كىلە سە نالىش اندىيە.
داغ كىچىسى نە گوللە دىيىي، كىتكە نالە ئالە دى.

3- ائستىيە نىڭ بالىق توتننگ لواسىتىنگ ھەل اولمە سىن.
ايستىرسىن بالىق توتسان پالتارىين ياش اولمائى

4- كە دىيىلە ند باشىتىنىڭ يودىننگ دىيىء يودىم و اىرىدىم.
كىچە دىدىيلار باشىنى يۇدون دىيى يۇدومدا ھۆردو مەدە

5- آله گىچىنىيە آيرىيە قىرخە.
آلا گىچىنىي آيرىي قىرخە

6- سلطان محمود دن بئە ئى خۇدایىيە.
سلطان محمود دان بئۈپۈك اللەدەر

7- گورئىللە، ياغىمە
گوروللە، ياغىما

8- شو آش شو كاسە
بو آش بو كاسا

9- سەغۇر كۆپر اوڭلار اىزىيە قىرە لېق دوشمنە قالار.
اينك بۈبۈرلەر اوزۇ قارالىق دوشمنە قالار

10- رىشوهت ايمام حسیننىڭ باشىنى كىسىيە.
رىشوه ايمام حسیننىن باشىن كىسى

11- مەھمان اوڭلۇڭچە قىزىلدىيە، دوم گنجە مىسىدیيە، سوم گنجە پىسىدیيە.
قوئاق اوڭلۇڭچە قىزىلدىيەر، اىكىنچى گنجە مىسىدیر، اوچونجو گنجە پىسىدیر

12- سەرىننىڭ قارئەن قۇرۇخ اوڭلۇغانلىقىنىڭ مەھمانىنىن.
سەرىن قارئەندا قۇرۇخ اوڭلۇغانلىقىنىڭ قۇناغىندان

13- اىزىننە باخ سېيتىنىيە ساخ.
اوزونە باخ سۇتونو ساخ

14- تا يېل گلمە سەئ دەرخەت ترپىنمە.
يېل اسمە يېنجه آغاچ ترپىمز

15- گنجە آج يېتىيە گىنتر كروانسەرە قىيىمت ائىه.
گنجە آج يېتىر گۈنۈز كروانسارا قىيىمت اندرى

16- آج قارئەن اجي ئەپرەن.
آج قارئەن اجي ئەپرەن

17- آيام اتلەمە نەن خۇزۇر اوڭىسىن اىزىيە ايز قۇرۇنىيە فازار.
آدام اوڭىمە گىيىدىن خېرى اوڭىسا اوزۇ اوزۇ قېرىنىي فازار
().

18- سووچىيە لايى ائىيە بالق توئىننىڭ.
سووچىيە بولاندىرىر بالق توئىسون

19- آته نىننگ القىشىيە خۇاينىڭ بىرىشىيە. آنه نىننگ قارقىشىيە خۇدالىنىڭ وۇرئىشىيە.
آنائىن آققىشىيى ئەلەپەن وۇرئىشىي، آنانائىن قارقىشىي ئەلەپەن وورۇشۇ

20- قوززىيەلەقىدە سېت گىرمە يېم توقلەقىدە اوستى گىرمە يېم.
قۇزولوقدا سوت گىرمە دىم توخلۇلوقدا اوستى گىرمە دى

21- قىلە دن چىخ رىسمىننىن چىخىمە.
قالادان (كىندىن)، چىچ دىبىندىن چىچىما

22- قۇشنىيە قۇشنىيەدن اىرتە تورماق اىرگىنە.
قۇششۇ قۇششۇدان اىرتە دورماق اورگە شر

23- سوکىيە بىر جىوۇن آشدىيە قۇيى منننگ جىوۇن آشسىن.
سوکىي بىر آرخىدان آشدىي قۇيى مىن ارخدا آشسىن

24- بۇمۇرتە سېي ئانزىگە يېرددە قۇردىيە قۇدە سېي منننگ اىستىمە.
بۇمورتاسى ئۆزگە يېرددە، قۇد قۇد و منىم اوستومە

٥٢- اۇر اقچىنىء اوْراقه قویىمە لند اوْراققىنىء ئەمنىيە لىن.
اوْر اقچىنىء بىچىنە قويماسالار اوْراغىنىء الماز لار

٦٢- اوینىتە گىترانىنگ باشىئە م اوینىتە يە گىتنىتە م اوينىتە.
اوۇونا گىرىھ نىن باشىدۇ اوپىدار گۆئۈدە اوپىدار

٧٢- گىتىننە داۋىدئە ند قوزىيە سەننەدىء باشىم.
گۇننەننە داۋاً اىلە دىلىر قوزىيە باشىم سېننەدىء

٨٢- بىننە چاللىيء دېتىلمكىء كىلىبىه پنا بېرئم.
كول جا دېتىلەم كى كەھلىگە پناھ وئرىم

٩٢- قىرىيە سەغۇر يېرە دېسەن بىچاق چوخ اولىيە.
قارى سىيغىر يېرە دېسەن بىچاق چوخ اوڭلار

١٠٢- قویىنلىيە اىز اىاققىن ساللاندىرىيە له ند، گەچىنىء اىز اىاققىن.
قوۇيونو اۆز آياغانىدان ساللار لار كەچىنى اۆز آياغانىدان

٣١- قلوئىرنىن سو ائچىنە.
قابىرنىن سو اولچور

٣٢- شفتالىيە هرنە مە شىرىن اولسىن قىلە اولىيە.
شفتالى هرنە شىرىن اولسون توكلۇ اوڭلار

٣٣- دونىانىيە گىي گەنترىسەن كەكلەپىن خورە يې عىridىيە.
دونىانىي گۆي گۇئورسون كەلىگىن يىنمە گى قومدور

٣٤- قوشىننم ياخشىيء اولسىن كور قىزىم ار اىيە ر.
قوشىشوم ياخشىي اولسون كور قىزىم ار اىلە ر

٣٥- قۇرۇنە مە بىلە قىتىر قىمتىيە.
قوردىقانىرىن قىيىمىتىن نە بىلەر

٣٦- طنف دايىمن اينجە يېردىن ايزىلە.
ايپ دايىم اينجە يېردىن اوزولىر

٣٧- بىز گلدىي گلەن گەنرماگە، گلەن گەندىيە دىزىي درماگە.
بىز گلدىك گلەن گورمەگە گلەن گەنتىي چۈرچۈپ (تىزك ؟) درماگە

٣٨- قىتىرە دېلىن ناقرته بىل گىيە نىگ دىبە شلاقە باخىيە.
قائىرا دىنلىر نە قدر بىل گەندرىسەن دندى شالالاغا باخىر آغا

٣٩- ايزىنگە بىرداش آنه نىگ خالق اون داش آتىيە.
اوزون اينتە بىرداش آتسان خالق اون داش آتار

٤٠- سارىيە سەغۇرسىنە بىلتە منم ياتىم باخىم قىرضادار گلر كەنمىء ائرتىي.
سارى سىيغىر سىنە يات مندە ياتىم، باخىم بۇرجلۇ گلر كەميي آپارار

posted by 11:03 AM

Wednesday, June 04, 2003

خراسان تورکلرینین دیلی

اسماعیل نعمتی یایدار

خراسانین قوزئينده ايکي ميليون حودوندا تورك ديلالي بوردادش ياتاماقدايرلار. بونلاردان ياريم ميليونتا ياخين، مقدس مشهد شهرينده ياشابيان اذربايجانلilarدير. قالاني خراسانين يبنلي توركلىديريگي اوْرادا كورد ديلالي (كورمانچ اويماغي)، فارس و توركمn وطنداشلاريلا پاشاپirلار. بونلارين ديلارينده اذربايجان، توركمn، اوْرتا آسيما توركجه لريبين اوزه للباري گورونور.

خراسان تورکلرینین دیللاری دیلچیلیک با خیمندان اوچ يوداغا يېلۇنور:

۱- باتی (غربی) بوداغی: خراسان تورکجه سی بنددی صایتله کی آذربایجان صایتلریندن ایکی اینجه بیوار لاق سسلری او ؎ - او - نا بو دیله یوخدور. بو اوزه للیک شیرازین ابیورد و خلستان تورکلرینده گورونور اوزلری ده چوخو بجنورد شهرستانیندا، سیزوار شهرستانینن جو بن حختا بخشنده پاشالیر لار.

۲- دُوغۇ (شرقى) بوداغى: آزبایجان توركىجە سى خراسان توركىجە سىنین لەھە سىلە كى عەدتاً درگىزىن يېنى توركلىرى، شىروان، قوقان، كلات نادر شەرسەنائىدا، شەھەرلىيندە، كەندرلىيندە و تربىت جامدا پاپىن و لاپىتىن بىرئىنچە كەندىنيدە ياشالىپەر لار بىرگەرپەداپىلار. بونلارين صايىتلرى آزبایجان توركىجە سى كىمى (9) دور، آنچاق أغىزىلارى (لەھە لرى) و بعضى لوغۇتلىرى خراسانىن توركىجە سىنinen اۋۇزە للېگىنده

3- اورتا بوداغ: کچن ایکی دیلین اور تاسدیدیر. (9) صایتی وار ایلک بوداگین لوغتلر بنیده اتحتووا اندید. بو دیله دانیشانلار بونلاردان عبارت تدیر: نیشابورون سرو لایت بخشینین اهالیسی، تربت حیدریه ده روْخ جلگه سی، اسفراین ده بام صفی آباد بخشی، هابله درگزین آسک، تور کله و

بېرىنچىلە اوچونجو بوداگىن دانىشماسى آذربايجانلىلارا آنلاشىلمازدیر لاكىن اىكىنجى بوداڭ بىزىلە ئاتلامىدىر. بورادا اوئلارىن بېرىنچە سىنى ئاشىدىت بى تىقىدى ئابىدەت

مازندران استانیندا با تیدان دوغویا، گلستانه ساري بولّا دوشنده به شهری اشیدیقدا بالا بالا تورک اتل اوپا، شهر کندلرینه راستلاشیریق. بورادان خراسانادنک دنمک اوّلار چوخو تورکمن تورکلاري ايله بيرليکده ياشابير لار. قوزئي ده تورکمنار، گونئىدنه ايسه آذري تورکاري گلوكاه، راميان، مينوشت كيمى بىزلىرده سبىر حتى شاهروند شهرستانين بسطام ميامي بخشلرینين بيرنچه کندىنده آذري توركاه س، دانشلىر، بود الـ دان كىھمىش، خـ اسـانـداـ حـفـنـ، دـاـتـتـشـىـرـ لـكـ

بخارى شهر يىنىن دىلى، اوزەللەكلەرى - خصوصيات لوحه ترک شەھى بخورد

جنورد شهری ایله، رازیان، قوشخانا بخشلری بېرىنچە كىدلرده توركىورلار. بورانىن دىلى سېزۋارىن جوين جىتنا توركالارىنىن لفظى ايله بېرىدىر. بونلارىن لهجه سى آذرى لهجه سىلەن چوخ فرقىيەر. بونلارىن دىلىرىنده بعضاً توركمن، اوزبىك، دۇغۇ توركىجە سى، كورىدە، هابئەن تەركىيەن ئەنلىكلىرىنىڭ ئەنلىكلىرىنىڭ، فارسخالا ئەنلىكلىرىنىڭ، واردىن

بو لهجه نین اوزه لىكاري:

1. صايئلار يندىدىرى. دئمك او (ة) و او (ئ) يوخدور. او (ة) اـ (ئ) شكليندە او (ئ) ايـ (ئ) شكليندە دئبىلىرى.
گـز / گـز - سـز / سـز - چـرـهـيـ / چـرـكـ سـيـتـ / سـوتـ - اـيـجـ / اـيـجـ - گـيـنـ / گـونـ

2. نون غونه آزجانا نازال اوزه ره (بوروندا) دئبىلىرى. سۇندا گـلـنـ نـونـ ايـسـهـ (گـ) حـرـفـلـهـ گـلـىـرـ. نـونـ غـونـهـ تـورـكـمـنـ تـورـكـجـهـ سـيـنـدـهـ دـهـ اـيشـلـكـكـىـرـ. بـوـ اوـزـهـ لـلـيـكـ آـنـرـبـاجـانـ دـىـلـىـنـدـەـ دـهـ اـسـكـىـ دـهـ وـارـمـىـشـ وـ بـعـضـاـنـ نـونـ غـونـهـ لـىـ سـوـزـلـرـ تـورـكـجـهـ دـنـ فـارـسـجـاـيـاـ گـىـرـمـىـشـ اوـ حـالـداـ قـالـىـبـ : مـىـنـگـ / مـىـنـ - حـالـنـگـ / حـالـىـنـ - نـهـ جـورـنـگـ / نـهـ جـورـسـنـ

3. چـوـخـ يـېـرـدـهـ سـوـنـداـ گـلـنـ (رـ) دـوـشـورـ.
چـاغـالـهـ / چـاغـالـرـ = اوـشـاقـلـارـ - بـىـءـ / بـئـرـ = وـئـرـ

4. سـوـزـ سـوـنـونـداـ گـلـنـ (كـ) وـ (گـ) صـامـيـتـرـيـ (يـ) تـلـفـوـظـ اوـلـورـ.
چـرـهـ يـيـ / چـرـهـ كـ اـيـرـهـ يـيـ / اوـرـهـ كـ

5. كـلمـهـ نـينـ سـوـنـونـداـ گـلـنـ قـاـپـالـيـ صـايـئـلـارـ (اوـ Uـ اوـ ئـاـيـ اـيـاـ) بـيرـلـيـكـدـهـ اـنـ (eـ) اوـلـورـ.
اـللـيـءـ / اوـلـوـ - دـوـيـيـءـ / دـوـّلـوـ - اـيـزـيـءـ / اوـزـوـ
ديـشـيـءـ / دـيـشـيـ دـوـمـلـهـ نـىـ بـيـتـيـنـ (دـىـرـ) فـعلـىـ دـهـ بـوـ قـاـيـدـادـانـ آـسـيـلـىـدـىـرـ.
نـهـ تـرـ دـىـءـ / نـنـجـهـ دـىـرـ

6. كـلمـهـ نـينـ باـشـلاـنـيـشـيـنـدـاـكـيـ (بـ) اـسـكـىـ اوـزـهـ رـهـ قـالـىـرـ، بـوـ اوـزـهـ لـلـيـكـ تـورـكـمـنـ تـورـكـجـهـ سـيـنـدـهـ دـهـ وـارـ.
بارـ / وـارـ - بـئـرـ / وـئـرـ - بـوـلـدـيـءـ / اوـلـدوـ
تـرـسـيـنـهـ هـرـدـنـ اوـ بـيرـيـ دـىـلـارـدـنـ الـيـمـىـشـ سـوـزـلـرـدـهـ (وـ) حـرـفـيـ (بـ) يـېـرـىـنـهـ اوـتـورـورـ.
خـوـهـرـ / خـبـرـ - كـوـيـرـ / كـبـيرـ

7. عـمـدـاـ اـيـكـيـ هـنـجـالـيـ اـيـسـيـمـلـرـ تـكـ هـنـجـاـ اوـلـورـلـارـ.
بـوـئـىـنـ / بـوـئـىـنـ - آـغـزـ / آـغـىـزـ
قـوـئـىـنـ / قـوـئـىـنـ - فـارـنـ / قـارـىـنـ

8. چـوـخـ مـؤـقـعـ سـوـزـوـنـ اـيـلـيـنـدـهـ كـيـ (dـ), (tـ) اوـلـورـ.
تـورـماـقـ / دـورـماـقـ - تـوـغـماـقـ / دـوـغـماـقـ
تـوـوشـانـ / بـوـوشـانـ

9. بـعـضـاـ كـلمـهـ اوـرـتـاسـىـ بـيرـسـسـ قـوشـاـ دـئـبـىـلىـرىـ.
قـوـزـزـيـءـ / قـوـزوـ - قـرـرـيـءـ / قـارـىـ
تـامـمانـ / تـومـانـ

10. كـاـهاـ بـعـضـيـ صـامـيـتـلـارـ كـلمـهـ اوـرـتـاسـىـ دـالـ قـابـاقـ گـلـىـرـ.
سـتـرـفـهـ / سـوـفـرـهـ - قـوشـنـيـءـ / قـوشـنـوـ

11. عـمـدـاـ كـلمـهـ نـينـ سـوـنـونـدـاـكـيـ (اـ) صـايـيـتـيـ (اهـ) اوـلـورـ
آـتـهـ / آـتـاـ - آـلـهـ / آـلـاـ

12. جـمـعـ شـكـىـچـىـسـىـنـدـهـ كـيـ (رـ) حـرـفـيـ (نـ) اوـلـورـ فـعـلـلـرـدـهـ قـالـىـرـ اـيـسـيـمـلـرـدـهـ دـوـشـورـ.

تىك / توك - دوْداق / دوْداق
قىل / قىل - قاش / قاش
چىل / چۈل - ساج / ساج
كاتا / بؤيوك - باش / باش
بئر / بورون - ديل / ديل
قولاق / قولاڭ - تۇرپاق / تۇرپاق
بئرماڭ / بارقاڭ - سو / سو
دنىسە يُ / دىرسىك - ال / ال
گىزكىس / كۆركىس - قول / قول
ارخە / آرخا - اېڭىق / اېڭىق
سانە / دانا، ساي - آي / آي
سەمە يُ / سوموك - قار / قار
دەنىشى / دەنىشىك، دلىك - يېنل / يېنل
ايشى / قاپى - قان / قان
قىززىء / اېستى - ات / ات
توپىق / توپىق - دراق / داراق
پاشنه / دابان - داغ / داغ
ايجە باغىر / قارىئىن باغىرساق داش / داش
گىي / گۈي، اوْت - چوققور / چوخور
سوخ / سوپىق - يېنل / يېنل
دررىء / درى - امجە يُ / امجەك
ايزى / اوزوڭ - كىربى / كىربىك
دوْوار / قۇبۇن - أسمان / گۈي
چوْممولى / جىمدەيك - ياغىش / ياغىش
دۇلۇناق / دېنناق - چاپىن / اوشاق اسىگىسى
دوْلان / بولوت - سىيونىجى / موشولوق
قوْمىنچىز / بوموروق - هەنل / باش، شئه
شەنە / چىكىن - ديز / ديز، اشىك
دالىء / دالىء - ايدىش / قاب قاشقىء
سەقال / سەقال - ايز / اوز
ديش / ديش - ايز / يۈز
كوش / باشماق، آياقلىقى، (كەش) - لىز / يۈز (ساي)
مسەك / كەھ - يېننگە دن / يېننەن
گۈرمەك / گۈرمەك - سو / بو
باچىء / باچى - قارداش / قارداش
آته / آتا - كاتە / بؤيوك
ايش / ايش - خۇراز / خۇرۇز
اينچە / اينچە - ائلتىء / قاڭىيەن خاتىئى
قرپۇز / قارپىر - آنه / آنا
اىلە يُ / ايرەلى - كوڭلە / بۈرۈك
بېغلاماق / آغاڭلاماق - آغشىقە / پىنجرە
ھەوج / دن دؤش - بولماق / اوڭماق
دونوْه / دوھ - كاتە بىۋو / بۈيۈك دەدە
لوْندى / بىنتى، شلختە - باجه / باجاناق
بالدىز / بالدىز - سۇغان / سۇغان
قوز / قۇز كىركان - دىشك / باجا
بوْغاز / بويْغاز - بوق / بىيْغى سىبيل
باردىننەزدىء / وارپىئىرىدى - هيىس / اىسى
قومار / قوندانق - قولور / يىسکۈيت بىچە ئىلەك

گەتىمك فۇلىيىن بىجۇر دجا صرفى

ساده كۆچمىش - اپستىمرارىي كۆچمىش

1. گەندىئم / گەنتىم 1- گەدەر دەم / گەدرىيم
2. گەندىننگ / گەنتىن 2- گەدەردىنگ / گەدردىن
3. گەندىيە / گەندى 3- گەدەردىي / گەدردىي
4. گەندىنىُ / گەنتىك 4- گەدەردىنىُ / گەدردىك
5. گەندىننگز / گەنتىننيز 5- گەدەردىنگز / گەدردىنيز
6. گەندىنان / گەنتىلەر 6- گەدەردىنان / گەدردىلەر

نقاىي كۆچمىش - او زاق كۆچمىش

1. گەندىننرەم / گەندرىيم 1- گەدوو دەم [2] / گەتمىشىدەم
2. گەندىننرەنگ / گەندرىين 2- گەدوو دەننگ / گەتمىشىدىن
3. گەندىننرىيە / گەندرىي 3- گەدوو دىيە / گەتمىشىدىي
4. گەندىننرنىُ / گەندرىيك 4- گەدوو دنىُ / گەتمىشىدىك
5. گەندىننرەنڭز / گەندرىينىز 5- گەدوو دەننگز / گەتمىشىدىنيز
6. گەندىنان / گەندرىيلەر 6- گەدوو دەلن / گەتمىشىدىلەر

اي خبارى موضارع - ايلتىزامى موضارع

1. گەندييەم / گەنديرم 1- اپستىيەم گەدەم / اپستە بىرم گەدەم
2. گەندييەنگ / گەنديرسن 2- اپستىيەنگ گەدەنگ / اپستە بىرسن گەدە سن
3. گەندييە / گەندير 3- اپستىيە گەنسىئ / اپستە بىر گەدە
4. گەندييە يُ / گەندير يك 4- اپستىيە يُ گەدە يُ / اپستە بىر يك گەدە لە
5. گەندييە نگز [3] / گەندير سىنiz 5- اپستىيە نگز گەدە يېڭىز / اپستە بىر سىنiz گەدە سىنiz
6. گەندييە للن / گەندير لر 6- اپستىيە للن گەنسىئلەن / اپستە بىر لر گەدە لر

گلە جاك زامان - امر

1. گەدەرەم / گەدەرەم 1- / گەدەم
2. گەدەرەنگ / گەدەرسن 2- گەدەرسن / گەن / گەت
3. گەدەر / گەدەر 3- گەنسىئ / گەدىن
4. گەدەرە يُ / گەدە رېك 4- / گەنك
5. گەدەرنگز / گەدەرسىنiz 5- گەدىنگز / گەدىنىز
6. گەدەرلن (بعضاً گەندييە للن) / گەدەرلر 6- گەنسىئلن / گەتسىئلن

بىجۇر دجا سۈزۈ

1. گىن باندىيە گىروانلىي ياندىيە
گون باندى گىروانلى [4] ياندى

2. هەنیز مسجد بنا اوْلمە تدىيە □ كور اثنىيىني گىتىرىي
هله مىجىد بنا اوْلمامىش كور اثنىيىني گىتىرىر

3- آرواد آقا نه بىلر داغدە دومنەدە اوپىدە اوئىرر حۇكىم رۇاندىيە
آرواد آقا نه بىلر داغدا دوماندى - انوگە اوئورور حۇكىمۇ رۇاندىيە

4- دلىئە يېنىڭ بىء اللئە بىل بىء
دىلىئە يېنىڭ وۇر اللئە بىل وۇر

5- كورونىڭ اللئە بىرگە دېشىيدىيە
كۈرون اللئە بىرە دوشۇبدۇر

6- ياخشىيە زانتىم يامان گىنۇم مەچن
ياخشىيە نسنه م يامان گۈنۈم اوجىون

7- بولىيە قىتىرىدىيە او قۇيۇدىيە
بۇ، آياق گۇتۇردو او، قۇيۇدو

8- دلىيە قاچ جوان گلدىيە
دىلىيە قاچ جاؤن گلدى

9- ياخىغە دامىيە، يارما قاتقىسىز قالىيە
ياخىغە دامىيەر، يارما قاتقىسىز قالىيەر

10- آش قابىيە بولۇاش
آش قابىيەن بولۇاش

11- دىشىيە داشە دىندىيە
دىش داشا دە يېرىي

آلقىش

1- گىندىكىيە گىندە يە اللئە دىسەنگ تۇرپاخە دوغانسىنگ قىزىلە.
گىنە كىي گىندە سن الين دىسەن تۇرپاغا دوغانسىن قىرىيەلا